

Un festival gold (aur) pentru spiritualitatea evreiască

În luna octombrie 2003 s-a desfășurat la Iași Festivalul Internațional de teatru „Avram Goldfaden”, aflat la ediția a doua, organizat de Teatrul Național și Centrul Cultural Francez din localitate. Festival necompetitiv, de imagine, care prin diversitate și program își propune să contureze o dimensiune spirituală specifică în cultura țărilor Europei Centrale și de Est, produsă de artiștii și intelectualii evrei. Manifestări care au cuprins, pe lângă spectacole de teatru propriu-zis, și reprezentații muzicale, filme, expoziții, salon de carte, ateliere de creație, *one man show*-uri și un seminar internațional privind cultura idiș. Cu participarea a circa 20 de formații artistice din Europa și aproape 200 de invitați din bătrânul continent și America.

Aici, la Iași, a luat ființă în 1876 primul teatru de limbă idiș din lume, inițiat și condus de Avram Goldfaden, actor și autor, ale cărui spectacole (vodevil, operetă, teatru, istoric, localizări) aveau loc pe o scenă numită „La Pomul Verde”. Actorii trupei au jucat și la Botoșani, București, Odesa, Sankt Petersburg, iar teatrul idiș s-a dezvoltat apoi în imperiul rus, în țările Europei și în Statele Unite. La noi a continuat să existe, cu o întrerupere între 1893–1908, chiar și după perioada interbelică ani la rând.

Dacă centrul de interes al manifestării s-a axat pe cunoaștere și diversitate, evident că a contat mai puțin performanța artistică și identitatea unor trupe care-și spun „teatru”, dar sunt de fapt formații muzicale cu un solist sau doi. Dar muzica,

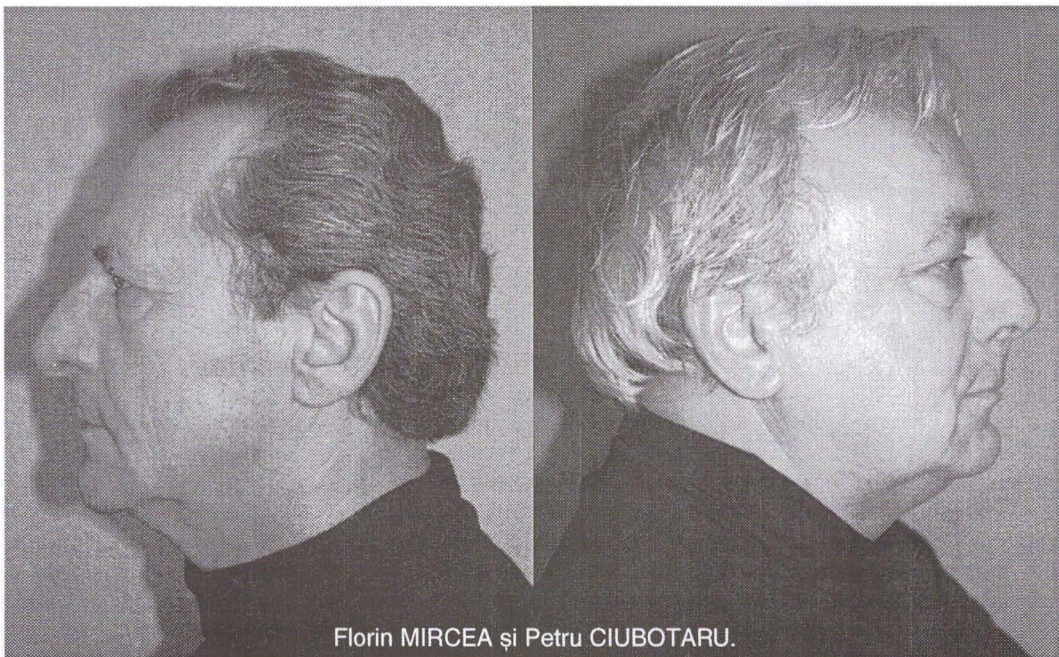
Doina DELEANU și Tatiana IONESI în *Juditha* de Howard Barker.

pe care o prezintă, este tulburătoare, poetică și dramatică, mângâind în primele strofe cu o candoare de dragoste și speranță, pentru ca apoi accente și ritmuri grave s-o ducă la paroxism (*My Blue*, spectacol de cântece idiș prezentat de Teatrul Atelier din Sopot (Polonia), cu un excepțional interpret Andrei Ocholdo; au mai concertat formații cu soliști din Dresda, Paris, New York). Impresionantă a fost proiecția filmului mut *Orașul fără evrei*, realizat în 1924 după un roman de Hugo Bettaner, care prezintă, în răscolitoare secvențe, nu lipsite de umor, imaginea unui oraș din care au fost alungați evreii, cu semnale premonitorii pentru evenimentele ce aveau să zguduie ulterior Europa. Alte proiectii: *Ultimul Klezmer* și *L'Chayim comrade Stalin* de Yale Strom, *Călătoria* de Emmanuel Finkiel.

Teatrul, totuși divers în program, a avut spectacole de marionete cu trupa Synchronet din Iași (*Perpetuum mobile*), două cu actori ai Centrului European de creație Iași (*Dumnezeul răzbunării*, o piesă de Shalom Asch, și episoade evocatoare din viața lui Victor Brauner, „marele maestru al exilului permanent”). Au fost prezente Teatrul Evreiesc de Stat București, cu două spectacole, *Povestea unei bănci particulare* de Friedrich Durrenmatt (regia Kincses Elemer, cu bune evoluții Rudy Rosenfeld, Boris Petroff și tânărul Marius Călugărița) și *Vânzătorii de haloimes*, musical după Șalom Alehem (regia Harry Eliad, antrenant, inspirat); Teatrul Dramatic Rus de Stat „A.P. Cehov” Chișinău, cu *O rugăciune de pomenire – Tevie Lăptaru* de Șalom Alehem (foarte bun, cu tipuri și scene ingenios conturate, prea lung și greu de urmărit fără traducere la cască); Teatrul Luni de la Green Hours cu *Născut vinovat* de Ari Roth (text ce sondează urmările atrocităților naziste în conștiința fiilor și nepoților criminalilor de război, interpretat la impresionantă tensiune în regia tânărului Erwin Simsensohn); și teatrul-gazdă, cu *Magul* de Paul Miron (comentat în nr. 9–10/2003 al revistei noastre, „opțiune repertorială remarcabilă”) și *Juditha* de Howard Barker, asupra căreia stăruie puțin. Personajul e o figură legendară din textele biblice, care și-a salvat neamul de la pieire în timpul atacului armatelor lui Nabucodonosor conduse de generalul Holofern. Când, împresurați, israelienii nu mai aveau nici o șansă să se salveze, frumoasa văduvă Juditha ia riscantă decizie de a intra în tabăra inamică pentru a-l întâlni pe general, a-l amăgi cu viclesugul apologiei cauzei sale belicoase și, într-un moment favorabil, a-l ucide. E evident că interesul se concentrează asupra riscului maxim asumat de eroină. Nu știu de ce autorul englez deplasează interesul asupra generalului numit aici Holofernes, pe care-l prezintă de la început, iar Juditha apare fără să-i știm menirea, ca o cochetă erotică ce-i atâță simțurile, ba ating și un punct de reciprocitate pe graficul seducției, are loc scena sexuală și abia apoi, la insistentele servitoarei care a asistat la toate astea, îi taie capul când șovăia s-o mai facă. Ce se mai reține din eroismul legendar? La rândul lui, regizorul Moshe Yassur, venit de la New York, a ținut să accentueze latura erotică prin replici și gesturi obscene, la care s-au opus, spre lauda lor, interpreții, menținând jocul pe o linie decentă – Doina Deleanu (*Juditha*), Adi Carăuleanu (*Holofernes*), Tatiana Ionescu (*Servitoarea*). A daug la capitolul teatral două recitaluri, al actorului Sharon Reginioano cu monologul (mono-drama) *Inima mea este în Est* de Yitzhak Gormezano Goren (despre un rabin din Spania care pe vremea ocupației arabe vroia să treacă la islamism pentru bogăție) și al excepționalului Gareth Armstrong cu *Shylock*, invitat și în Festivalul Național de Teatru (dicție, ținută, expresivitate corporală perfecte). Deosebit de interesante seminariile Centrului Cultural Francez Iași, cu participarea unor profesori, scriitori, ziariști din lume și din țară, atractivă, bogată expoziția artei de avangardă din holul Teatrului Național, cu manuscrise, volume, afișe din creația lui Tristan Tzara, Urmuz, Ilarie Voronca, Constantin Nisipeanu, Constantin Brâncuși, Gellu Naum etc.

Am învățat un cuvânt: „gold” – aur. Ceea ce ar fi pentru spiritualitatea evreiască acest festival ieșean, pe care și-l revendică acum T.E.S.-ul din București.

Florin MIRCEA și Petru CIUBOTARU.

Seară de gală

Închei anul în aceeași sală de vis în care l-am început, Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași, văzând același spectacol, A douăsprezecea noapte de William Shakespeare, regia Beatrice Rancea, vineri 12 decembrie 2003. De data aceasta, într-o împrejurare specială, anunțată de organizatori sub denumirea „Seniorii teatrului românesc la instanța Shakespeare” și mențiunea: Petru Ciubotaru – 40 de ani de teatru, Florin Mircea – 30 de ani de teatru. O dublă aniversare, deci, într-un spectacol de gală în care cei doi interpretează două importante roluri și s-au remarcat de la premieră prin vituozitate și inedit – Bufonul (Petru Ciubotaru), Malvolio (Florin Mircea). Cum am spune, o reverență în fața „seniorilor” care au câștigat la „instanța” celei mai severe provocări artistice din lume un galon de performanță. Frumos gest!

„Sala barocă de la Iași e o mică planetă”, scria într-o prezentare din 1976 Constantin Ciopraga; „revărsări de aur, cristal și velur, plafon pictat... aici arca aventurilor noastre imaginare e mai încărcată de istorie ca nicăieri”. Și de aura prezentului, putem zice. Plină ca la premieră, cu mulți tineri împătimiți de teatru și drag de actori, sala a aplaudat intrarea celor doi seniori în scenă, Petru Ciubotaru cu pălăriuță, baston și alură de Charlot în Bufonul, Florin Mircea în costum negru și țepănă arogantă în Malvolio, în timpul reprezentației în alte momente deosebite și o jumătate de oră în final, când directorul teatrului și reprezentanții autorităților locale i-au omagiat oficial, cu distincții și titlul de societari de onoare. Deosebit de impresionant a fost momentul ultimelor replici din spectacol, când Petru Ciubotaru, ghemuit cu Florin Mircea la rampă, are de spus, îngânând ca un recitativ, „Dacă v-a plăcut Bufonul/ Mai veniți și mâine seară” și, luându-l de umeri pe colegul său, a rostit versul la plural: „Dacă v-au plăcut bufonii/ Mai veniți și seară”!

Din ordinul Ministerului Culturii și Cultelor, patru actori ai Teatrului Național din Iași au primit titlul de societari de onoare – Sergiu Tudose, Petru Ciubotaru, Florin Mircea, Violeta Popescu –, unsprezece, pe cele de societari – Virginia Raiciu, Virginica Bălănescu, Silvia Popa, Constantin Popa, Dionisie Vitcu, Comelia Gheorghiu, Doina Deleanu, Mihaela Arsenescu-Wemer, Emil Coșeru, Adi Carauleanu, Monica Bordeianu. Aură de generoasă prețuire a prezentului!